
Смиљка Наумовић³
ОШ „Ђорђе Крстић” Београд

Прегледни рад
Методичка пракса број 1. 2017.
УДК: 371.3.333
стр. 43 - 54

РАЗРЕДНА НАСТАВА У ДИГИТАЛНОМ
ОКРУЖЕЊУ:
КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД ПРИМЕНЕ ИКТ НА
ЧАСОВИМА КЊИЖЕВНОСТИ *ДИГИТАЛНЕ ШКОЛЕ*

Резиме: У раду се истражује пракса примене нових технологија у настави књижевности у млађим разредима основне школе. Предмет разматрања су радови објављени у електронским Зборницима наградног конкурса „Дигитални час” под покровитељством Министарста трговине, туризма и телекомуникација. Циљ рада је да се да приказ и оцена улоге ИКТ на часовима књижевности и њихов допринос остваривању савремених дидактичких тенденција у настави, односно приближавању информатичко-развијајућој наставној концепцији. Анализа показује да се код највећег броја часова дигитално окружење заснива на употреби наставничких презентација у скоро свим етапама часа, без обзира на посебности књижевног текста и на исход етапе, па самим тим и остваривост циља наставе. Други по учесталости примене је јутјуб

³ Смиљка Наумовић, Лазаревачки друм 6д Београд, моб: 0631170155, email: smiljkanaumovic@gmail.com

интернет сервис за прегледање видео записа којим најчешће управља наставник да би презентовао садржај. Тек награђени радови показују помак, сврсисходну и разноврсну комбинацију мултимедија у одређеним деловима часа, у учионици и ван ње, у функцији изграђивања знања, приступа ширим информацијама, интерактивности и сарадњи.

Кључне речи: ИКТ, мултимедија, књижевност, разредна настава, Дигитални час.

УВОД

Савремене тенденције у образовању односе се на учење које се темељи на информационо-комуникационим технологијама (ИКТ). Према америчкој асоцијацији АТД (Association for Talent Development) ИКТ за подршку учењу чине употреба образовних рачунарских програма на медију (DVD, CD-ROM) настава базирана на рачунару, видеоконференцијски системи, наставни садржаји испоручени уз помоћ сателитске комуникације и учење на даљину путем Интернета (Ristić, 2009: 520). Електронско учење је и званично подржано Дигиталном агендом Србије формираном 2010. године кроз два стратешка документа (www.digitalnaagenda.gov.rs). У документу „Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године” као један од приоритета наводи се јачање улоге ИКТ-а у систему образовања. Желећи да подстакне унапређење основношколског образовно-васпитног процеса кроз примену ИКТ, Управа за дигиталну агенду Републике Србије⁴ покрене 2011. године наградни конкурс „Дигитални час” у оквиру пројекта „Дигиталне школе” (www.digitalnaskola.rs). Радови овог конкурса као и радови раније покренутог конкурса ЗУОВ и Мајкрософта (www.kreativnaskola.rs), јавно доступни, промовишу иновирање наставе постепеним променама у традиционално-репродуктивној настави.

У овом раду ћемо истражити дидактичко-методичке карактеристике примене ИКТ у настави књижевности на млађем школском узрасту анализом часова у Зборницима радова конкурса „Дигитални час”. Истраживачки корпус је репрезентативан, јер је одабран и оцењен од стране надлежног Министарства трговине, туризма и телекомуникација, а пошто је јавно доступан у електронском издању, користи се у свакодневној наставној пракси и узорно делује на осмишљавање наставних часова.

⁴ Државни секретар за Дигиталну агенду образлаже посебан фокус на информатизацију у образовању по угледу на европску стратегију на <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=154628> (преузето 21.7.2016).

ИНФОРМАТИЧКО-РАЗВИЈАЈУЋА НАСТАВА КАО ОСНОВА ЗА ПРИМЕНУ ИКТ

Информатичко окружење пружа могућност унапређивања образовно-васпитног процеса на темељима концепције развијајуће наставе, што су савремене тежње у дидактици. Зато ћемо примену ИКТ-а у наведеним часовима оценити из перспективе чинилаца информатичко-развијајуће наставе, а то су:

- a. Информатизација наставе којом се ученик осамостаљује у стицању знања, јер може да користи више сазнајних извора (база знања), а не само уџбеник (читанку, лектуру) и наставниково излагање, може унапред да се припреми, а не да буде пасивни слушалац (Вилотијевић и Мандић, 2016: 48-53).
- b. Интерактивност на бази групног рада ученика, као и индивидуалног (исто, 53-55).
- c. Конструктивистички приступ где ученици активно и у међусобној сарадњи изграђују своје знање кроз понуду разноврсних сазнајних ситуација које подстичу на размишљање и учење а не пасивну рецепцију (исто, 63).
- d. Ученик је активни субјект наставе, а наставник има организаторску, васпитну и водитељску улогу (исто, 68).
- e. Евалуација, самоевалуација и повратна информација (исто, 73).
- f. Хеуристичка образовна ситуација остварена постављањем отворених задатака који немају једнозначне одговоре, већ има за циљ да подстакне критичко мишљење и стварање идеја, хипотеза, проблема, шема, текстова, многоструких интерпретација (исто, 75).

КРИТЕРИЈУМИ ЗА ОЦЕНУ ДИГИТАЛНИХ ЧАСОВА

Критеријуми за оцену радова треба да дају одговор да ли је употребом ИКТ-а подржан или оспорен наведени концепт и да ли је нова технологија употребљена да продуби тумачење књижевног текста или би се бољи резултат постигао без ње, само употребом штампаног текста. У циљу оцене квалитета комерцијалних мулти-медијалних апликација у настави књижевности из исте дидактичке перспективе, Свон и Мискил (Swan & Meskill, 1995: 3–5) наводе критеријуме груписане у две групе.

Прва група се односи на техничка питања примене ИКТ:

- a. презентовање садржаја: тачност, потпуност, примереност употребљене ИКТ узрасту ученика и садржају;
- b. технички квалитет ИКТ: једноставност коришћења, естетски изглед, да ли служи да повећа садржај или је декоративна;

с. употреба ИКТ: функционална или формална, да ли је подржана могућност промене, постављања и преузимања садржаја од стране ученика.

Друга група критеријума се односи на методичко-дидактичка питања:

- а. како се стиче знање: да ли је технологија примењена да се изграђује тумачење текста или је оно дато као готово;
- б. која је улога ученика: да ли је ИКТ употребљен да подстакне или ограничи тумачење текста, тј. да ли ученици управљају алатом да би пружили излагање о тексту, дискутовали о тексту, постављали питања;
- с. која је улога наставника: употребљава ИКТ за интеракцију са ученицима како би водио тумачење текста осмишљавајући питања и истраживачке задатке који претходе, који се раде током или после читања текста.

ПРЕГЛЕД И ДИСКУСИЈА УПОТРЕБЉЕНИХ ИКТ У ДИГИТАЛНИМ ЧАСОВИМА

Истраживачки корпус чине радови са приказом наставних часова у Зборницима за школску 2010/11, 2011/12, 2012/13. и 2015/16. годину. У једном раду наставна јединица може да буде обрађена током једног и/или више наставних часова. Мало је награђених радова за област књижевности у разредној настави, и то су четири: Примена ИКТ-а у области лектире (Б. Недић, Ј. Трошић) – 3. награда у 2015/16, Славна личност наше прошлости – Доситеј Обрадовић (Д. Годоровић, В. Курћубић) – 3. награда у 2011/12, Музика тражи уши (С. Јурић, Д. Менчик) – 1. награда у 2010/11, Интегрирана настава - Хлеб (Љ. Павловић) – 3. награда у 2010/11. Навешћемо укупан број од 40 разматраних радова по књижевним жанровима. У Зборнику за 2015/16. г. обрађене су: песме (7), лектира песама (1), басне (3), бајке (6), живот и дело Вука Караџића (4). У Зборнику за 2012/13. г. обрађене су песме (3), басне (4) и бајке (1). У Зборнику за 2011/12. г. обрађене су песме (3), лектира песама (1), бајке (1), драмски текст (1), живот и дело Вука Караџића (1). У Зборнику за 2010/11. г. обрађене су песме (2), басне (1), бајке (3), приче (3), живот и дело Доситеја Обрадовића (1). Број заступљених радова за област књижевности у разредној настави се последње године знатно повећао.

Презентација у дигиталном часу

Разматрањем радова у којима су обрађена прозна дела може се закључити да су најчешће примењиване презентације наставника (86% радова): две су у *Prezzi-ju*, а остале су у *PowerPoint-у*. Презентације у просеку имају по 20 слајдова. Презентација је коришћена у свим етапама обраде прозног дела. У етапи емоционално-интелектуалне припреме примењена је код 68% радова у функцији

игре (асоцијације, укрштеница, ребус), разговора о слици, читања текста за мотивацију и постављања питања о књижевном жанру.

Биографија писца је приказана презентацијом у 32% радова, комбиновањем текста и слике. Ради се о познатим писцима, као што су Десанка Максимовић, Бранко Ћопић, браћа Грим и др, чији лик ученици треба да познају. Ипак, приметна је претрпаност слајда текстом, сувишним историјским подацима. Тако на пример, уз невелику Пушкинову слику на позадини са таласима и палмама исписани су датуми рођења и смрти писца, што је збуњујуће узрасту другог разреда (*Зборник 2015/16*, „Бајка о рибару и рибици, А.С. Пушкин”). Рећи осмогодишњацима да је живео пре двеста година њима значи исто што и рећи *пре много година*. На другом месту су наведене све школе које је писац завршио у градовима за које ученици нити су чули, нити просторно могу да их одреде. На пример, за Бранка Ћопића побројане су школе од Грмеча до Београда (*Зборник 2015/16*, „Мачак – хајдук”). Ово су примери контрапродуктивне употребе ИКТ гомилањем непотребних података уместо смишљено одабраних. Учитељ вероватно не би памтио све ове детаље, али користи лаку доступност података и једноставност *copy+paste* акције за пренос. Боље је усмено рећи неколико примерених података о књижевном раду писца или чак неку упечатљиву занимљивост из његовог живота.

Тумачење непознатих речи приказано је у оквиру презентације у 27% часова. Свуда су објашњења тексуална, унапред дата и служе да их ученици препишу. Сврсисходнија употреба презентације у овој етапи би била да се речи за које је то могуће и потребно објасне сликом предмета, бића или појава. Интернет претраживачи овде пружају велике могућности, јер пронађена слика може да замени предмет који наставник нема да покаже. Пример који указује на рутинску примену је следећи: списак од четрнаест речи које су такве да се могу усмено објаснити (лествице, потпетице, наочит, тврдица, дућан, нагионио, цаба, сатире, зашкргута, дукат, клин, рашчуо се, пакост, прецрче) (*Зборник 2015/16*, „Дечак и Месец”), објашњене су црним текстом на тегет подлози, што додатно отежава читање.

Код половине радова етапа изражајног читања књижевноуметничког текста се остварује са слајда уз илустрације, и то посебно при обради бајки и басни. Поставља се питање чему уопште приказивање књижевноуметничког текста на белом платну за све ученике. Визуелно праћење текста одвлачи пажњу од слушања које води уживљавању и формирању ставова и мишљења. Зато се не препоручује да ученици прате текст у читанкама, што је мање напрезање од праћења удаљеног ситно куцаног текста на платну. У неким од приказаних часова иде се и даље у измени ове етапе помоћу презентације. На пример, текст „Бајке о лабуду” Д. Максимовић у првом разреду наставник преобликује у стрип који постаје извориште за доживљај и утиске (*Зборник 2015/16*, „Примена ИТ у настави”). Одабране реченице из текста уз илустрације настале спајањем фотографија природе и анимираних ликова чине стрип кроз чак 19 слајдова. Гледање стрипа замењује методичке радње читања

текста и препричавања у аналитичкосинтетичкој функцији. Тако се уместо доживљаја прочитаног текста који побуђује асоцијације, машту и уживљавање, приказује кичаста илустрација.

У наставним припремама се запажа троделна структура часа и веома често садржинска анализа текста по логичким целинама јер се ради о бајкама. Код 27% ових радова презентације садрже план текста. Негде је план унапред дат, а негде је дат као повратна информација пошто ученици сами издвоје и именују логичке целине. Веома често, у 64% радова, анализа текста је реализована кроз унапред дата питања на слајду. Број питања по слајду се креће од пет до чак двадесетак у неким радовима (*Зборник 2010/11*, „Прича о Раку Кројачу”). Код 25% радова после питања се дају одговори као повратна информација. Осим код групног извештавања за подсећање на групна питања, што је случај у само три рада, овај приступ је нефункционалан, јер се тумачење ограничава унапред датим питањима и готовим одговорима.

У 36% радова презентацијом су обрађени ликови на два начина: унапред дате особине (придеви) ученици треба да придруже ликовима или су приказане као повратна информација након ученичког самосталног рада на листићу. Негде се толико претерује (*Зборник 2015/16*, „Дечак и Месец”) да је на слајду понуђено двадесет пет придева које ученици треба да припишу ликовима. Штетна употреба презентације овде је у томе што би за овај текст, који се обрађује у четвртом разреду, ученици овог узраста требало сами да открију особине ликова и аргументују их издвајањем делова текста као што су пишчев говор, говор ликова, опис.

Синтеза путем презентације присутна је у 32% радова, најчешће као повратна информација на ученички рад или као игра. Домаћи задатак је задат уз употребу *PowerPoint-a* у два рада. Тако је ученицима четвртог разреда наложено да осмисле продужетак бајке „Трнова Ружица” у *PowerPoint* или *Paint* програму (*Зборник 2011/12*, „Ми учимо бајке, бајке уче нас”). Претходно су ученици подељени у две групе добили задатак да самостално направе стрип у *PowerPoint-у* од понуђених слика и мелодије. Поред тога што је број ученика у свакој групи превелики, могао се одабрати примеренији алат за ову намену и узраст ученика. На сајту Вебциклопедије приказани су разноврсни веб 2.0 алати на српском језику, што олакшава наставницима одабир и примену одговарајућег.

Примена презентација је и код обраде поетских текстова највише заступљена (93%). Највише се примењује у фази мотивације (64%) за решавање ребуса и разговора о слици, за приказ биографије писца текстом и сликом (57%), у фази анализе песме за приказ питања (50%). Веома често етапа изражајног читања изводи се са слајда (57%) на коме су појединачне строфе илустроване у виду стрипа (*Зборник 2015/16*, „Болесник на три спрата”) или фотографијама, али је ова визуелна интерпретација више декоративна него функционална. У једном раду је на самом тексту бојом и стрелицама визуелно добро приказано стиховно римовање,

што је у функцији повратне информације и учења (*Зборник 2015/16*, „Обрада песме ‚Циц‘ Бранка Радичевића”). Као и код обраде прозних текстова и код поетских је други по учесталости примене *YouTube*. Код половине радова употребљени су најчешће аудио, а понегде и видео снимци са *YouTube-a*, за гледање филма, слушање узорног рецитованја и певања композиција на текст песме у уводном или завршном делу часа. Код обраде песама треба указати на рад са неадекватном употребом таблета (*Зборник 2015/16*, „Обрада песме ‚Фифи‘, Драган Лукић”), јер су након анализе ученици позвани да играју игрицу са мачком ког треба да „нахране, окупају, мазе... и тако данима” (<http://talking-tom.flashgamesplayer.com>). Увелико се на тржишту књига на сајту издавача или аутора нуде игрице са ликовима нових књига за децу као пратеће активности у настави у којима ученици узимају учешће након читања текста, што има и маркетиншку улогу (Unsworth et al., 2005: 33 – 38). Овакав приступ не треба слепо следити, јер у наведеном раду игрица осим забавне нема ни образовну ни васпитну улогу.

О квалитету разматраних презентација би се могло закључити следеће:

1. Чак 53% презентација садржи књижевни текст који се обрађује. У две презентације дат је почетни део текста као увод у читање, у пет презентација текст је дат стрипом, негде и непотпун (нпр. *Зборник 2015/16*, „Примена ИТ у настави: Бајка о лабуду”), у три презентације дат је препричан текст (нпр. *Зборник 2015/16*, „Бајка о рибару и рибици А. С. Пушкин”), а у девет презентација је дат потпун текст. Презентацијом је примерено узрасту и садржају приказан текст у награђеном раду Љ. Павловић (*Зборник 2010/11*, „Интегрирана настава – Хлеб”), јер се на слајдовима налазе појединачне реченице кратког текста праћене одговарајућим фотографијама, чиме су истовремено објашњене непознате речи и ученици поступно вођени у тумачењу текста.
2. Разматране презентације су намењене за пројекцију којом управља наставник, осим два рада у којима презентацију праве ученици. Коришћење презентације се своди на линеарно смењивање слајдова. Естетски изглед према горе коментарисаним примерима није задовољавајући због претрпаности слајда текстом, ситних слова (углавном Times New Roman, font 14, 16, 18), тамне подлоге или фотографије испод текста, што отежава читање. Посебно се комбиновањем фотографија и анимираних ликова у стриповима, спутава увођење ученика у свет уметничког текста, крши принцип свесне активности и ускраћује естетско васпитавање. Награђена презентација (*Зборник 2010/11*, „Интегрирана настава – Хлеб”) је естетски добар пример, јер је величина слова (Times New Roman, font 66) примерена узрасту првог разреда за удаљено читање, а мало има речи на слајду којим доминира добро одабрана фотографија. Тумачење се тако ослања на визуелни садржај који се брже

обрађује и памти од текстуалног. Према томе, пратећа фотографија уз део текста овде повећава садржај, јер га објашњава и није искључиво декоративна.

3. Наставничким презентацијама ученици не могу манипулисати, додавати и преузимати садржај, осим преписивања у свеске. Оне су функционалне када су примењене у етапи емоционално-интелектуалне припреме за колективно решавање укрштеница, асоцијација или разговора о слици. Као и када се даје повратна информација о откривеним уметничким вредностима текста (дијалог, опис, делови фабуле...) повезаним са књижевнотеоријским појмовима (*Зборник 2010/11*, „Машта, чаролија, детињство“). Слично томе и графичко повезивање делова текста који говоре о поступцима ликова са особинама које из тих поступака проистичу је корисно, јер ученици визуелно уче и памте како се закључује о особинама ликова. Разматране презентације су посебно у етапи аналитичко-синтетичког проучавања текста и обраде ликова нефункционалне. Своде се на списак питања за анализу, а затим и одговора, а често је унапред дат и план текста. Тамо где су на овај начин презентацијом обухваћене све етапе обраде књижевног текста, приказана анализа указује на њену формалну употребу.

Из дидактичко-методичког угла може се стога закључити да разматране презентације најчешће пружају готова знања (објашњења непознатих речи, особине ликова, план текста, питања за анализу и одговоре, поуку). Анализа по унапред датим питањима може бити статична, одређена, она која наводи на један закључак уместо да подстакне дивергентна мишљења, постављање питања ученика, уопште динамичан разговор о тексту прилагођен живој ситуацији истраживања текста. „Боље је да књижевни текст остане као естетска творевина у свести ученика на нивоу доживљаја него да се банализује лошим аналитичким поступком” (Милатовић 2013: 283). И у ситуацији када су презентацијом задати истраживачки задаци, она сама по себи не подстиче интеракцију са ученицима ништа више него штампани медиј.

ИКТ у награђеним дигиталним часовима

Управо се по примени ИКТ-а у циљу веће интерактивности, сарадње и испољавања ученичке креативности издвајају награђени радови од осталих радова у Зборницима. Осим наведеног рада (*Зборник 2010/11*, „Интегрирана настава – Хлеб”) који је ослоњен на наставничку презентацију, код осталих награђених радова наставничка припрема за час обухвата друге активности. Да би као крајњи резултат свог истраживања ученици четвртог разреда у презентацији, новинама и на паноу показали живот и дело Доситеја Обрадовића, наставник их дели у четири групе са налозима за истраживање података путем Интернета (*Opera, Google, Youtube*) и обрадом помоћу апликација (*PowerPoint, Word, YouTubeDownloader*,

IrfanView) (*Зборник 2011/12*, „Славне личности наше прошлости – Доситеј Обрадовић”). Прва група треба да посети сајт Задужбине Доситеја Обрадовића са задатком: „Направити фолдер, податке копирати и снимити. Најбитније прекуцати и припремити за новинарску секцију.” Друга група има налог: „Пронаћи што више слика Доситеја Обрадовића.” Задатак је: „Направити фолдер, слике копирати, снимити, прерадити и одштампати.” Налог трећој групи је: „Пронаћи слике куће и мапе пута Д. Обрадовића у специјалном издању Чачанског гласа „Поменик” из 1989.” Задатак је: „Направити фолдер, слике скенирати, изрезати и одштампати.” Налог четвртој групи је: „Пронаћи текст и мелодију химне „Востани Србије.” Задатак је: „Направити фолдер, пронаћи текст, снимити га и одштампати за новинарску секцију и снимити мелодију.” Захват информација, одабир и њихово компоновање је самосталан рад групе ученика. Коначан производ (презентација, новине и зидни пано) је резултат сарадње ученика унутар групе, сарадње између група и сарадње наставника и ученика, али се комуникација одвија ван виртуелног простора. Овде је потребно да наставник зналачки усмерава истраживање, јер садржај на Интернету може бити „хаотичан и непоуздан” (Browner et al., 2000: 1–9).

Као мотивацију за обраду текста „Музика” З. Поповића у другом разреду наставник припрема образовну игрицу у *PowerPoint*-у за самостално програмирано усвајање и разликовање звукова различитог порекла: из природе, од машина и музичке (*Зборник 2010/11*, „Музика тражи уши”). Квалитет презентације се огледа у поступности презентовања садржаја на занимљив начин (покретањем звучника – плејера слушају звуке, препознају порекло звукова, одређују пријатност или непријатност тих звука и бирају ономапоје), повратној информацији (за тачан избор слушају одломак Брамсове композиције „Мађарска игра бр.1”, а за нетачан празан клик), примереној количини текста по слајду и величини слова, ненападно илустрованој позадини слајда, лакој навигацији и вођењу до циља да ученици осете разлику између звука и музике. У завршном делу часа ученици стварају у више медија. Сваки ученик бележи своју поруку у *Word*-у, све поруке се штампају и приказују, чиме се добија разноврсност у мишљењу и одговору. Употребом програма *SongSmith* ученици могу да отпевају своју поруку о музици уз инструменталну пратњу. Овај рад је добар пример тематског повезивања садржаја кроз више дигиталних медија.

Последњи награђени рад (*Зборник 2015/16*, „Примена ИКТ-а у области лектире”) у коме се уз помоћ едукативног сајта који је израдио наставник обрађују савремени песници за децу у другом разреду можда понајвише задовољава критеријуме информатичко-развијајуће наставе. Сајт (<http://sumablista.wix.com/resnicizadecu>) има одличне техничке особености: нелинеарна навигација, разноврсност мултимедија, једноставност употребе, јасно организован садржај.

Интерфејс у сваком тренутку омогућава приступ из главног менија страницама посвећеним једном од четири савремена песника за децу. Страница садржи колаж разноврсног садржаја организованог у пет целина. Биографија писца, дата текстом одмерене количине садржаја и сликом, је статична на основној страници, а редослед прегледа осталих садржаја ученици бирају из менија: аудио снимак изражајног пишчевог рецитовања песме, садржај особен за писца дат разноврсним медијима (едукативна игра у *Flash-у*, текст, слике, видео запис) и галерија видео записа ученичког певања са часа. Синтеза је остварена одабиром едукативне игре (у *Access-у*) из главног менија сајта, као и домаћи задатак који омогућава ученицима бележење текстуалних записа на виртуелну таблу (у *Padlet-у*) ван учионице. Естетски изглед интерфејса је одличан, јер је главни мени приказан дугмадима са именом писца, а мени на пишчевој страници асоцијативном сликом и текстом. Приказани сајт је функционалан, јер је на интерактивним странама градиво изложено поступно и представљено у различитим медијима. Ученик је субјект у учењу, бира редослед учења, кроз едукативне игре стиче и пружа знање, а подржано је и ученичко излагање о раду у виртуелном простору. Сајт омогућава наставнику да поред тога што предаје ново градиво, пружа упутства ученицима како да сами управљају садржајем сајта за стицање и пружање знања.

ЗАКЉУЧАК

Приказана употреба ИКТ-а у награђеним радовима показује да се рачунарски програми и интернет сервиси бирају према садржају, остваривости методичког циља и узрасту ученика. Њихова употреба је најефикаснија у мотивационој етапи часа када се подстиче истраживање текста и у завршној етапи када се кроз мултимедију пружа знање повезано са личним искуством. У току интерпретације „штампани текст је вероватно супериорнији од мултимедије [...] која овде најбоље може да послужи да ученици док читају текст бележе своја запажања и питања о тексту која подстичу међусобну дискусију” (Swan & Meskill, 1995: 16, прев. С.Н). Па ипак, међу изложеним радовима нема оних који подржавају виртуелну колаборацију, односно онлајн ученичку сарадњу у учењу.

Истраживање четрдесет радова у Зборницима за период од четири школске године показује да су се презентације усталиле као главни ослонац извођења наставе на часовима који су најчешће структурисани по општем моделу обраде текста, па је последично и ИКТ у служби традиционалног извођења наставе. Томе у прилог говори формална употреба презентације као замене за таблу и графоскоп (биографија писца, непознате речи), као замене за читанку (текст који је некада преобликован и у стрип) и као замене за методичку апаратуру читанке (питања за анализу) када ограничава тумачење текста.

Чак и када је технички квалитетно аудио-визуелизован садржај за мотивацију, биографија писца, непознате речи или пружена повратна информација то је знање

које може само да потпомогне доживљавању и разумевању текста. У тумачењу текста којим се „упознаје његова смисаона слојевитост и све оно што текст чини уметничким” (ЛОТ, 2014: 825) приказано мултимедијско учење је ограничених могућности. Са узрастом ученика повећавају се програмски захтеви у погледу усвајања и употребе књижевнотеоријских појмова, запажања и образлагања основне предметности текста и различитих типова карактеризације ликова, па је неизбежна примена дијалогске методе да би наставник разговором усмеравао и контролисао ток тумачења.

Изложена анализа указује на два важна момента међусобно спрегнута када је у питању квалитет наставе књижевности у дигиталном окружењу. Једно је потреба да наставници уваже посебност уметничког текста кроз стваралачки приступ тумачењу. Друго је да унапреде познавање својстава нових технологија, како да их најбоље искористе и у ком делу часа, а поготово како их могу употребити за учење ван учионице.

Извори

1. *Зборник 2010/11: Зборник радова програма „Дигитални час”*. <http://www.digitalnaskola.rs/konkurs/brojPrijavaPoPredmetuIRazredu/nagradePoGrupamaPredmeta/2.html>. 21.7.2016.
2. *Зборник 2011/12: Зборник радова програма „Дигитални час2”*. <http://www.digitalnaskola.rs/konkurs/dc2/zbornik/brojPrijavaPoPredmetuIRazredu/nagradePoGrupamaPredmeta/2.html>. 21.7.2016.
3. *Зборник 2012/13: Зборник радова програма „Дигитални час 2012/2013”*. <http://www.digitalnaskola.rs/konkurs/dc3/zbornik/brojPrijavaPoPredmetuIRazredu/nagradePoGrupamaPredmeta/2.html>. 21.7.2016.
4. *Зборник 2015/16: Зборник радова програма „Дигитални час 2015/2016”*. <http://www.digitalnaskola.rs/konkurs/dc4/zbornik/brojPrijavaPoPredmetuIRazredu/nagradePoGrupamaPredmeta/2.html>. 21.7.2016.

Литература

1. Browner, S., Pulsford S., & Sears, R. (Eds.). (2000). *Literature and the Internet: A Guide for Students, Teachers and Scholars*. London and New York: Routledge.
2. *Вебциклопедија*. <http://vebciklopedija.zajednicaucenja.edu.rs/>. 21.7.2016.
3. Вилотијевић, М. и Мандић, Д. (2016). *Информатичко-развијајућа настава у ефикасној школи*. Београд: Српска академија образовања: Учитељски факултет.
4. *ЛОТ – Лексикон образовних термина*. (2014). Београд: Учитељски факултет.
5. Милатовић, В. (2013). *Методика наставе српског језика и књижевности у разредној настави*. Београд: Учитељски факултет.
6. Ristić, M. (2009). Е-уčenje – Потенцијали за подршку даровитим ученицима, U *Daroviti i društvena elita*, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača „Mihailo Palov”, 519 – 533.

7. Swan, K. & Meskill, C. (1995). *Multimedia and response-based literature teaching and learning: A critical review of commercial applications*, Albany, NY: National Research Center on Literature Teaching and Learning.
8. Strategija razvoja informacionog društva u Republici Srbiji do 2020. godine. U: *Službeni glasnik RS*. broj 51/10. <http://mtt.gov.rs/dokumenti/?lang=lat>. 21.7.2016.
9. Unsworth, L., Thomas, A., Simpson, A. and Asha, J. (2005). *Children's literature and computer-based teaching*. London: McGraw-Hill/Open University Press.

Smiljka Naumović
Elementary School "Djordje Krstic" Belgrade

CLASSROOM TEACHING IN THE DIGITAL ENVIRONMENT: A CRITICAL
REVIEW OF THE USE OF ICT IN CLASS LITERATURE DIGITAL SCHOOL

Abstract: This paper examines the practice of applying new technologies to the study of literature in lower primary school grades. Under consideration are the works published in the electronic collections of the contest "Digital lesson" sponsored by the Ministry of Trade, Tourism and Telecommunications. The aim is to show and assess the role of ICT used in classes and its contribution to the implementation of 4Cs (creativity, critical reflection, communication, collaboration) in literature learning strategies. Analysis shows that the digital environment of the majority of classes were based on teacher's PowerPoint presentations in almost all parts of the class, regardless of the specifics of the literary text, the outcome, and thus the feasibility of the goal of teaching. The second most commonly used method was YouTube, often managed by the teacher to present the content. Only those works that used a meaningful and diverse combination of multimedia in certain parts of the classes for developing knowledge, accessing information from multiple sources, communication and cooperation, received awards in the contest.

Key words: ICT, multimedia, literature, primary school lower grades, e-class.

Раг је примљен 11. 11. 2016. године, а рецензиран 10. 05. 2017. године.